БЕЛАРУСЬ

Штадзенная палітычна-эканамічная і літэратурная газэта

пад агульным кіраўніцтвам Язэпа Лёсіна.

ГОД ВЫДАНЬНЯ II.

Падпіска на 1 м-ц: з перасыл. 20 р. без перас. 17 р.

АБВЕСТКІ: на 4-й страніцы прымаюцца ва ўсіх мовах па 2 мк. за радок пэтыту.

Газэта выходзіць штадня, апроч дзён пасьлесьвяточных.

Рэдакцыя і Кантора: Менск, вул. Міцкевіча, Беларускі Дом (б. Юбілейны).

Рэдактар прымае ад 12—1 гадз. Кантора адчынена ад 9 да 2 гад. і ад 5 да 7 гад.

Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны і з адрэсам аўтара.

Аплата прынятых рукапісаў залежыць ад рэдакцыі.

Рукапісы назад не выдаюцца.

ЦАНА 1 МАРК.

№ 1 (57). Менск, Чацьвер 1 студзеня 1920 г. № 1 (57).

З НОВЫМ ГОДАМ!

Новы Год.

Пад звоны зброі, путаў звоны,
Пад сьвіст разьюшаных прыблудаў
Брыдзеш з няведамых старонаў,
Як здань няведамага цуду.

На Беларускае йдзеш поле,
На акрываўленые межы,
Дзе закаванай дрэмле воля,
Дзе звоне звон хаўтурны з вежы.

Ідзеш у край, дзе пажарышчо
Яшчэ дымецць не перастало,
Дзе сьмерць спраўляе сваё йгрышчо
У сполку з чэрняй адзічалай.

Ідзеш у край, дзе сотні летаў
Хто толькі хоча гаспадарыць,
Але ня сын зямліцы гэтай,
Які тут косьці вечна парыць.

Ідзеш у край, які бязбожна
Жыўцом парэзалі на часьці,
А брат проць брата стаў варожна,
І памагае край раскрасьці,

На Беларусь ідзеш Год Новы,
На зьмену йдзеш Старому Году,
Ідзеш і звоніш у аковы,
Як той стары з пачатку роду.

Янка Купала.

Менск 30/хп—19 г.

На Новы Год.

У гэты дзень звычай вымагае абярнуцца назад, каб акінуць вокам праміпулы год і пажадаць сабе лепшай долі ў будучыне.

Сумна і з трывогай пачынаўся леташні год. Беларускі рух быў задушаны. Страшная навальніца з Усходу параскідала была ўсе здабыткі, нажытые палітычнай і культурнай працай беларускай думкі. Палітычные і культурные сілы, прымаўшые чыннае учасьце ў дзяржаўным будаўніцтве свае бацькаўшчыны, былі прымушаны пакінуць родны край з прычыны абвяшчэньня іх без абароны закону. Прыход бальшавіцкай уласьці, чужой для беларусаў і па нацыянальнасьці і па духу, суліў нашаму зруйнованаму вайною краю новую руіну, а народу эканаміцкі развал, голад і бязладзьдзе. З прычын незалежных ад яго акалічнасьцяй, Беларускі народ ня меў магчымасьці аружнай сілай бараніцца ад маскоўскіх наезьнікау, нахлынуўшых на нашую зямлю з абяцанкамі комунізму. І як-бы ў насьмешку і на зьдзек, посьле разгону ўсіх беларускіх сіл, але прымушаные лічыцца з тым, што было зроблено дзеля умацаваньня сувэрэнных праў дванаццацімільёнага Беларускага народу, бальшавікі, па прыказу з Маскву, дзеля сваіх палітычных міхінацый, маніфэстам з 1-га студзеня 1919 г. аб'явілі Беларусь незалежнай Раднай (савецкай) Рэспублікай у фэдэрацыйнай сувязі з Маскоўшчынай.

Сыстэма савецкага упраўленьня хутка пачала даваць свае атручваючые плады. Хтка прыпынілося ўсякае грамадзянскае і культурнае жыцьце. Школы, ўсе грамадзянскіе небальшавіцкіе установы былі пазачынены; гандлёвы і прамысловы рух прыпыніўся, залезные дарогі сталі, падвоз тавараў абарвауся; хлеб і іншые рэчы першай патрэбы зьнікл і дазваньня. Пачаўся голад, пашлі хваробы, а ўсе жывые сілы краю апанавала роспач. Маладые і больш рухавые сілы пакідалі сялібы ды йшлі ў „зялёную армію“, каб хоць з лесу, с-пад цішка наносіць раны ворагу, укінуўшаму наш край у мора пакуты, крыві і гвалту. А рэшта насяленьня моўчкі зносіла крывавае бальшавіцкае панаваньне, з верай і надзеяй ловячы ўсякіе чуткі аб пераменах, каторые прынесьлі-б яму збаўленьне.

Гэтак час прайшоў аж да пачатку жніўня. 8-га жніўня польскіе войскі занялі Менск, і частка Беларусі па Бярэзіну была ачышчана ад бальшавікоў. Шмат хто палохаўся польскай улады, шмат хто адкрыта вітау яе прыход, а разам-усе былі рады новай перамене, што збавіла іх ад бальшавіцкай навалы. і ў сэрцы казалі: „Дарма, абы не маскаль!“ І—заварушылося жыцьце...

Пачалі зьбірацца беларускіе сілы. Быў выданы прыказ, што беларуская мова можа офіцыяльна ужывацца ва усіх урадовых установах побач з польскай. На вуліцах з запалам чыталася адозва начальніка польскай дзяржавы да насяленьня бышага вялікага Княжства Беларуска-Літоўскага аб тым, што „на гэтай, бытцам забытай праз Бога, старонцы павінны запанаваць воля ды правы слабоднай, нічым ня зьвязанай гутаркі аб жаданьнях і патрэбах“, што польскае войско прыводзіцца да нас дзеля таго, „каб скінуць гаспадараваньне гвалту і сілы, *каб спыніць кіраваньне краем проці волі насяленьня*“, што даецца нам „магчымасьць разьвязаць унутраные, нацыянальные і рэлігійные справы так, як самі захочаце. *бяз ніякага гвалту або уціску збоку Польшчы*“...

Заварушыліся мары, надзеі, спадзяванкі. Пачаліся спробы выкажыць у жыцьце і зьдзейсьніць хоць частку з таго, што дэклярвалося, але заміж таго, каб „спыніць кіраваньне краем проці волі насяленьня“, пайшлі плебісцыты, прылучэньне да Польшчы, палёнізацыя і т. д. і т. д., а на рэшце—такое нездаваленьне беларускага насяленьня польскаю уладай, якога трудна сабе выабразіць...

Як мала пражыта, як многа перажыта! Але—бяда хоць мучыць, да жыць вучыць. Цяпер апошні селянін нашай цёмнай, няшчаснай вёскі мусіў зауважыць, што ніхто ня дасьць нам паратунку, калі мы самі сабе не паратуем. Цяпер кожнаму зразумело, што толькі утварэньне свайго беларускага гаспадарства, што толькі адбудаваньне незалежнай Беларускай дзяржавы зможа палажыць канец гэтаму перакіданьню нашага народу з абоймаў у абоймы.

А для нас у гэты дзень, што становіць пачатак новаму колу Новага Году і бяз *гаданьняў* павінна быць ясна, што покі мы ня усьведамім народу свайго нацыянальна, покі ён будзе спадзявацца паляпшэньня свае горкае долі не ад самога сябе, а ад таго, што нехта прыдзе і вызваліць яго з нядолі,—датуль мы пастаянна будзем сустрачаць новые годы тымі словамі, якімі сустрачаем сягодня.

Дык—за працу! Пойдзем у народ, панясом яму сьвятло *беларускай* праўды і *беларускай* справядлівасьці; пойдзем сказаць яму, што „ніхто ня дасьць яму збаўленьня,—ні бог, ні цар, і не гярой; дабьемся мы аслабаненьня сваею ўласнаю рукой“.

Адзін у нас паратунак, адна дарога: праз нацыянальнае усьвядамленьне—да незалежнай і непадзельнай Беларускай дзяржавы.

У зачараваным коле.

(Замест агляду).

Мінуўшы 1919 год людзі сустракалі квяцістымі надзеямі. Здавалося, наступіў канец бойні, спынілася кравапраліцьце, і жаданы, доўгачаканы мір завядзе на змучанай зямлі парадак і дабрабыт. Праўда, недзе там, на Усходзе Эўропы, яшчэ грымелі гарматы і кроў лілася ракою, мірны трактат яшчэ толькі праектаваўся; падаўнейшаму не драмалі штыкі і кулямёты, але гэта ўжо здавалася, былі пасьмертные одгукі усясьветнай бойні.

Мінуў год. Тамлівы, мучаніцкі, бясплодны год. І сягодня чалавецтво, яшчэ болей змучанае, галоднае і абяссіленае, чымся год таму назад, сустрачае наступаючы год без надзеі, бяз веры..

Што даў нам праміпулы год? Абсалютна *нічога*. Конфэрэнцы зьмяніліся конфэрэнцыямі, зьезды — зьездамі, нарады — нарадамі. Дыплёматы непакоіліся, ухітраліся ў находчывасьці паказвалі цуды ў сваім штукарсцьве. Прамовы йшлі адна красчамоўней ад другой; вымаганьне—адно дзіўней ад другога. Ня зьлічыць ліку нот, якіе перасылаў адзін урад другому.

З 14 і пунктаў пастановаў Вільсона астаўся адзін толькі успамін Мір без анэксій і контрыбуцый, самаазначэньне народаў, ліга нацый—усе гэта аказалося прыгожым уклонам. Замест контрыбуцый—военные расходы, якіе павінны плаціць толькі пабеджаные; замест анэксый—часовая часовая окупацыя тэрэтэрый—толькі пабеджаных; гарантыі—толькі на рахунак пабеджаных—выдача іх флётаў, зьменьшаньне і армій; самаазначэньне народаў—толькі тых, якіе падняволіваліся пабеджанымі і самаістнаваньне якіх аслабляе сілу пабеджаных...

Такі той мір, які быў проклямаваны Вільсонам, як „справядлівы“. Амаль ве паўтара годы, як Антанта ў поцеліу свайго працуе над тым, каб стварыць раўнавагу ў Эўропе.

Аб раўнавазе ў абсягу ўсяго сьвету гутаркі ўжо няма.

Замівае гэтаму Нямеччына. Яна разлушана, пабарана яна здавольвае ўсе шадаваные ёй вымаганьні. Няма граніц для спробаў над яе нацыянальным самавызначэньнем. І гэта, нядаўна так моцная, непабедная Нямеччына! Усё робіць, каб толькі выратаваць свой народ, яго дабрабыт. Але Нямеччына ўсё яшчэ небясьпечна для Антанты. Яе імпэрыялізм, як і даўней, усё яшчэ пужае пабеднікау, ня гледзячы на тое, што пабораным краем кіруюць социялісты і ўжо, здавалася бы, ня можа быць і гутаркі аб захватных пажаданьнях, аб рэваншы. І ўсё-ж дыплёматы Антанты выдумляюць усё новые способы, каб яшчэ болей аслабіць і абнясіліць Нямеччыну.

Адносіны да Нямеччыны—гэта кіраўнічая думка дыплёматыі Антанты ў справах міру. Тое, што творыцца у адносінах да Нямеччыны, творыцца і ў адносінах да Аўстрыі, Баўгарыі, Вэнгрыі, Турэччыны.

І вось, прайшло ужо паўтары годы, і што-ж зрабіла дыплёматыя Антанты? Мірны трактат яшчэ ні з адной дзяржавай не зацьверджаны. Военнае палажэньне па даўнейшаму пануе ува ўсіх ваюючых дзяржавах. Маршалы час ад часу звоняць аружжам... Аб лігах нацый пачынаюць забывацца. Сама Антанта (саюз дзяржаваў, цяпер пабедзіўшых) трашчыць па ўсіх швох. Вільсон выехаў з Эўропы пабораны. Яго пастановы забыліся. Амэрыканскі сэнат адказаўся зацьвердзіць мірны трактат. Льойд Джордж і Клемансо зразумелі, што раўнавагі ў усясьветнай політыцы трэба шукаць у даўнейшых, прыкмечаных гісторыяй правах і, адказваючыся ад прынадных ідэй вечнага міру, твораць новы абарончы саюз паміж Англіяй, Францыяй, Бэльгіяй і Голяндыяй. Разумеецца, проці тых, хто нядаўна быў пабораны...

Эўропа варочаецца да разьбітага карыта.

Але ня толькі ў адносінах да Нямеччыны,—гэтага найбольш дужага праціўніка Антанты,—мы бачым крах дыплёматыі пабеднікау. Мы гэта бачым так сама і ў адносінах да Савецкай Расіі. Добрая, ці благая ўлада саветау,—гэта чыньнік, з якім Эўропе прышлося лічыцца. Яна пасылала проці бальшавікоў свае войскі—і змушана была з сорамам гэтые войскі вярнуць дамоў. Яна арганізавала контр рэвалюцыйные арміі, якіе спачатку карысна змагаліся. І па чарзе яна спагадала, падтрымлівала і мецілася прызнаваць з пачатку Калчака, калі ён падышоў да Волгі, пасьля Юдэніча, калі ён стаў пры варотах Петраграду, пасьля Дэнікіна, калі яго армія заняла была Курск, Арол, Варонеж, а коньніца яго прыбліжалася да Масквы. Але відаць, расійскі народ ня вельмі здаволены з гэтага царскага гэнэрала, і чырвоная армія гоніць іх па чарзе, і паважные старыкі Антанты даюць важные заявы аб няўмешываньні у расійскіе справы і аб тым, што Калчак і Дэнікін—гэта яшчэ не законная расійская улада.

І ў гэтым, станоўчым цяпер пытаньні, ня ўсё ідзе, як трэба. Яшчэ нядаўна Льойд-Джордж заяўляў, схіляючыся да таго, што трэба так ці іначай пайсьці на уступкі і скончыць з савецкай Расіяй. Цяпер, посьле Лёнданскай нарады з Клемансо, ён ужо гаворыць што іншае, і „расійскае пытаньне“ ізноў адложана на невядомы час. А станоўчые крыкі уміраючага бальшавізму і захопліваючые абяцанкі, даваные іхнім прадстаўніком у Копэнгагэне, Літвінавым, астаюцца голасам, крычачым у пушчы. Антанта ведае, што, пакуль няма міру на усходзе ня можа быць гу-

таркі аб адбудаваньні нормальнага жыцьця ва ўсім сьвеце. І усё ж яна, „магутная“ Антанта, не бярэцца распутаць усходні клубок! Ці не дзеле таго, што яна бязсільна, што яе пабеды толькі міраж і што не старымі мэтодамі гвалту штыка і блёкады можна адбудаваць мір на зямлі?

І сапраўды. Бо ня толькі Нямеччына, ня толькі савецкая Расія замінае Антанце правесьці у жыцьцё яе міралюбівые заданьні. Вось і даўнейшая яе хаўрусьніца Румынія—доўга упіралася і толькі ў чатыры месяцы, посьле прыказу Антанты, ачысьціла сталіцу Вэнгрыі. Італьянскі пісьменьнік Д'Анунцыо заняў Фіумэ,—прыстань, якую Антанта пастанавіла аддаць Югаславіі, і да гэтага часу Д'Анунцыо, з прыхільнай згоды Італіі, нарушае прыказы Антанты.

Польшча, Чэха-Славакія, Югаславія—яны стварыліся на папялішчы разгромленых цэнтральна-эўропэйскіх дзяржаваў. Мэтай іх утварэньня было ня столькі жаданьне Антанты вызваліць вякамі прыгнечаные народы, колькі абязсіліць сваіх ворагаў. Бо, калі б Антантай кіравалі мэты вышэйшага складу, калі-б яна хацела правесьці ў жыцьцё ідэю самаазначэньня народаў, то чаму яна не памагла тым многалічным народам, якіе, паміма яе волі, скінулі з сябе векавечнае ярмо—Грузіі, Латвіі, Літве, Беларусі, Украіне, Кубані? І як стварыла Антанта, якім парадкам яна уладзіла гэтые, ею адроджаные народы? Ці праведзены ужо дзе - небудзь плебісцыт? Ці вынесена пастанова аб Усходняй Галіцыі? Ці уладжаны непаразуменьні між Польшчай і Чэхіяй? І дзеле чаго, ў створанай стараньнямі Антанты Польшчы, марка так нізка пала, што, замест 10 марак за дольляр (курс пачатку 1919 г.), за яго цяпер плацяць 120 марак?

Адроджаные Антантай дзяржавы цяпер ужо самі перастаюць слухаць сваей апякункі. Чэхія сілаю зброі стараецца пашырыць свае граніцы. Польшча анэксуе землі па тую старану прызначанай ёй Вярхоўнай радай граніцы, робіць плебісцыты на абшарах, асвабоджаных ад бальшавікоў, здавалася-бы не дзеле заваёўчых мэтаў.

Адроджаные дзяржавы, так сама, як іхняя апякунка Антанта, заражаны імпэрыялізмам.

Усе ўсясьветные пытаньні, дзеле якіх былі праліты акіяны крыві, мільёны людзей зложылі свае галовы, пазбыліся хаты, разграблены і абярнуліся ў жабракоў—ня вырашаны ні непабеднымі танкамі, ні спрытнымі дыплёматамі Антанты. Рэзультаты вайны — голад, безработцье, грамадзянскіе войны, нацыянальные крыўды, жаданьне помсты, вялікая рэакцыя ў адных мясцох, і разрушаючая рэволюцыя у другіх. Промыслы у ва ўсіх краёх палі да мінімуму. Валюта абезцэнена, і ўсясьветные спэкулянты і грабежнікі робяць політыку толькі з біржавых патрэбаў. Дабываньне сырцу пало да мінімуму. Катастрофа з вуглям грозіць Эўропе. На морах яшчэ гуляюць военные караблі, падтрымліваючые блёкаду. Усходняя Эўропа ізоліравана. Шмат якіе краі галадаюць, і яшчэ большые страхоцьці чакаюць іх. Надзеі мас на лепшую будучыну усё пані каюцца. Дух бунтарства і клясов га недавер'я пануе над імі. І дзеля гэтага ў Францыі так лёгка пабядзілі правые, а ў Англіі трэд-юніоны вызначна становяцца на грунце перадачы дзяржаве вялікіх прадпрыемстваў і організацыі рабочага кантролю, а ў Нямеччыне—монархісты пачынаюць агітацыю.

І падаўнейшаму ў няроўным змаганьні ваюе за сваю незалежнасьць Украіна і Кубань, Літва, Эстонія і ходзіць у жалобе Беларусь, не прызнаваные тымі, хто праклямаваў самаазначэньне народаў.

Які можа быць выхад з утворанага становішча?

Толькі тады, калі ўсясьветнай політыкай будуць кіраваць не дыплёматы, пакліканые пануючымі клясамі, і не ненасытные імпэрыялісты і біржавые ігракі, а праўдзівые прадстаўнікі народаў, без імпэрыялістычных замераў, ня думаючые аб падняволеньні аднэй нацыі другою, аднэй клясы другой, толькі тагды можна будзе вырашыць запутанае ўсясьвэтнае становішчо.

Толькі лепшые сыны народаў, выбраные іхняй воляй, магчы будуць даць змучанай, галоднай і абязсіленай зямлі мір,—мір асновaны не на гвалце і прымусу, а на справядлівасьці; не на штыкох, а на лепшых заветах чалавецтва—самаазначэньні і мірным супрацоўніцтве вялікай фэдарацыі свабодных народаў.

А да гэтага маманту мы падаўнейшаму будзем таптацца ў зачарованым коле, задыхацца ў душнай атмосфэры імпэрыялізму і анэксыянізму, голаду і безработцья, спэкуляцыі і гарматніх стрэлаў.

Г—ры.

АПОШНІЕ НАВІНЫ.

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ ПОЛЬСКАГА ГЭНЭРАЛЬНАГА ШТАБУ.

Ад 29—XII.

Літоуска-Беларускі фронт.

Посьле дужай гарматняй падгатоўкі праціўнік перайшоў на участку Полацк-Люшна значнымі сіламі да атакі—аднак посьле доўгага змаганьня быў адкінуты на паўночны бераг Дзьвіны. Атака праціўніка ў аколіцы Лепеля так сама была адбіта.

Валынскі фронт.

Спакойна.

Другая мірная конфэрэнцыя.

ПАРЫЖ, 30—XII. Другая мірная конфэрэнцыя адчыніцца ў Парыжы 7 студня. Да гэтага часу ня высьнено, ці будзе прымаць участьце Амэрыка ў работах конфэрэнцыі.

Высылка комуністаў з Амэрыкі.

НЬЮ-ЁРК, 30—XII. Абвешчан сьпіс 60,000 бальшавікоу і анархістау, якіе маюць быць высланы з Амэрыкі ў Расію.

Дзяльба нямецкага дабра.

ВЕНА, 30—XII. Паводле вёсткі Корбнора, Найвышэйшая Рада разьбірала справу аб падзеле нямецкіх калёній. Паводле проэкту, Англія адтрымае мандат на нямецкую паўдзёна-заходнюю Афрыку і Ціхаакіянскіе выспы. Нова-Зэляндыя адтрымае нямецкую часьць Самоа. Аўстралія адтрымае Нова-Гвінэю і Архіпэляг Бісмарка. Японія—Маршальскіе, Каралінскіе і Марыінскіе выспы.

Наступленьне бальшавікоў проці Эстоніі.

БЭРЛІН, 30—XII. Бальшавікі пачалі вялікае наступленьне проці Эстоніі. Эстонскі фронт абстрэліваецца з цяжкіх гармат.

Політычные весткі.

Вымаганьне ангэльскіх рабочых.

У студні г. г. ангельскіе рабочые партыі пачнуць шырокую кампанію за соцыялізацыю горных промыслаў. У тым выпадку, калі урад адмовіцца выпаўніць гэтае вымаганьне, тады рабочые апавяшчаюць гэнэральную забастоўку.

Ці будзе Амэрыка ратыфікаваць мір?

З Гаагі паведамляюць, што нібыто ў Амэрыцы адбыліся зьмены ў настроі аб ратыфікацыі мірнага трактату. Дзеле эконамічных прычын, офіцыяльные амэрыканскіе кругі перайшлі на бок Вільсона ў гэтай справе. Прэзыдэнт Вільсон сваім выступам стварыў раскол у дэмакратычнай партыі: адна група стаіць за яго, а другая, мацнейшая, за компроміс з рэспублікаyцамі. Апошнімі часамі рэспублікаyцамі зроблена уступка аб тым, што ў пытаньні аб вайне і міру амэрыканскі конгрэс мае пастанавіць сам незалежна ад саюзу народаў. Гэта служыць прычынай дзеле чаго прэз. Вільсон яшчэ болей заартачыўся і гатоў прадставіць самой Амэрыцы выбар: ці ратыфікаваць, ці адкінуць мірны трактат.

Найвышэйшая Рада Беларускай Народнай Рэспублікі.

„Kurier Polski“ паведамляе, што на апошнім пасяданьні Рады Б. Н. Р., 13 гасьнежня 1919 г. ў Менску, выбрана Найвышэйшая Рада, якой перададзены ўсе правы і поўнамоцтвы Рады Рэспублікі, створанай усебеларускім конгрэсам у 1917 г.

Найвышэйшая Рада складаецца з 5 асоб: старшыня Н. Серада (б. старшыня Ўсебеларускага конгрэсу і маршалак Спаўняючай рады гэтага конгрэсу), С. Рак-Міхайлоўскі, Я. Лёсік (маршалак Рады Рэспублікі), А. Уласаў (намесьнік маршалка Р. Р.) і К. Тарэшчанка.

(Kur. Pol. № 340 ад 28 сьнеж.).

Бальшавікі ідуць на Томск.

З Масквы паведамляюць, што чырвоная армія ў Сібіры знаходзіцца у 100 вёрстах ад Томску і наступае на гэты горад з вялікай пасьпешнасьцю. Яны разьбілі адну дывізію, пры гэтым яны захапілі шмат палонных, куляметаў і гарматаў. Наступ на усход ідзець далей.

У бязсонную ноч.

Ах, як страшна мне гэта бязсонная ноч!
Сколькі мукі, цярпеньня прыносіць з сабой!
Я змагаюся з ёй, ад сябе ганю проч,
Ўый самлела ўпадаю з сваей барацьбой.

Разарваў бы, здаецца, я грудзі свае,
Сэрцо-б вырваў і кінуў на ўцеху ўрагом...
Дайце сьмерць,—хай ня чую, што ноч мне пяе,
Дайце сілы!.. О, Божа, нікога кругом!

Ах! што гэта?—Раскрылося небо й зямля,
Рай і пекло зьмяшаліся ў процьму ў вадну:
Здань за зданьню паўзе, кожна здань—як зьмяя,
Тая прэцца уверх, тая ціснецца к дну.

Абняліся з сабой у шалёну гульню,
Вочы прыскам зіяюць, з губ коціцца дым...
Гэй, дружкі, што сьпіцё? Дайце жыва агню!..
Скуль іх столькі ўзяло, што ім трэба усім?

Пута звонка браждэкаць і ўгары і ўнізу,
Жутка вісельні граюць, сьлізгоча пятля;
Той абліўся крывёй, той сьцірае сьлязу...
Што за людзі—зьвяр'ё?! Ах, якая сямья!

Мілы братка ты мой, ці ты жыў, ці памёр,
Што так плечы сагнуў, як нявольнік дрыжыш?
Грудзі ўпалі твае, рукі цягнеш да зор,
Над табой, прад табой,—ах, які чорны крыж!

Служка польскага пана—твой брат і мой брат—
З бізуном над табою, як кат той, стаіць...
Божа праведны, Божа! Над братам брат—кат!..
І зашто-ж катам той, а той гэтак цярпіць!?.

А што тут? Разам тут і дзяўчына—краса...
Я галубіў калісь... Твар чаму твой бляды?
Пакрыва ўлены грудзі, зблытана каса...
І чаго-ж і за што ты папала сюды?!

Брат, поэт, і ты тут—як быдлё, у ланцугах...
Дзе свабодны твой дух, што ня рвеш ты кайдан?
Божа! Золата йскрыцца ў кастлявых руках...
Песьняй роднай таргуе, як праўдай цыган!

Адбіваючы тут-жа паклоны плашмя,
Нейкі нехрысьць крапілам махае, пяе,
Ды шыпіць, як гадзюка, Хрыстово Імя,
І за золато гэта імя прадае...

І там здань і тут здань,—закружыліся ўкруг;
Кругам труцень у бляшках бліскучых спавіў
Усіх іх у жалезны ржавелы ланцуг,—
Сэрцы рве і грызе, шнурам шыі здавіў.

Цень пры цені, над ценьмі той крыж у крыві,
Чорны крыж, як-бы змора, лунае ў высі,
Як-бы змора вісіць... Стогн адно: „Не даві,
Ня гусі, да Хрыста сьцежку дай, данясі“!

Разыграліся гурмай за зданяю здань,
Як вужакі ў гаршку, мятусяцца яны,
Песьню выюць хаўтурна: ты ляж, а ты ўстань!..
Здаля чутна па воўчаму выюць званы.

І пачатку няма і канца ім няма...
Ці тут ява, ці сон?.. Проч вы, здраднікі, проч!
Ах, скарэй-бы дзень вечны, ці вечная цьма!
Яна згубіць мяне—безсанлівая ноч!..

Янка Купала.

Петарбург, 20/II—13 г.

У Панасавым сяле.

(Бывальшчына).

Было так: пачуўшы раптоўны неспакой на ўсім целе, маўляў ад электрызацыі, я адвярнуўся у другі бок. Ён сядзеў на крайчыку ложка. Прымракаваты сьвет прыкручанай лямпы на стале дазволіў мне адразу разглядзець толькі цёмна-зялёны, нямецкага крою сурдут, ёмка сядзеўшы на доўгім, жылястым тулаве, высунутые з недазволена кароткіх рукавоў цёмные калматые рукі, з чалавечымі пальцамі і цёмнымі, кругла астрыжанымі пазногцямі на іх канцох і голые, але аброслые калматай шэрсьцю, так што выглядалі нібы у футраных нагавіцах, ценкіе, але відаць моцные ногі з нейкімі пятушынымі ці індычымі лапкамі замест ступняў ногі. Чорны фрыдрыхаўскі трырогі капялюш ляжаў на каленях, а на ім адпачываў, скруціўшыся як вужака, канец голага, ледзьве апушанага шэрсьцю, хваста. Асвойчыўшыся з сьветам, я разглядзеў і твар. Цёмны, але не як мурынскі, доўгавіды, але ня выцягнуты, пажылы і абвеяны, але не паношаны, з цьвёрдасьцю, але ня жорсткасьцю у міне, ён, зьліваючыся ў барве з гладкімі, каратка абстрыжанымі валасамі на галаве, выглядаў пекнай рамкай для пары цёмна-нябескіх, з чарнаватымі арэнкамі вачэй, з якіх сьвяціліся ні то глыбокая думка ні то яшчэ глыбачэйшая журба і агромністы, шалёны, нялюдзкі розум. Мой рух вывеў яго з задумленьня.

— А, вы прачнуліся, - зьвярнуўся ён да мяне,— выбачайце! Я не хацеў вас абудзіць, хацеў дачакацца пакуль ня ўстанеце самі. Не ўставайце, калі ласка, я магу і тут пасядзець. Яшчэ лепей, бо да печы блізка, а я мушу пагрэцца. А-а? Вот сівер, дык сівер,—сказаў ён, паціраючы рукі—так, ведаеце, да самых вантробаў дастае, да маслакоў праядае, як сабака.

— Ці-ж ваш сурдут кепска грэе?

— Э, ліхое ў ім спасеньне. Стары ўжо, выбіўся, але вот прызвычаіўся да яго ўжо, дык шкода мяняць. Ну, што тут у вас чуўцца, якіе навіны?

— Навіны кепскіе: кажуць людзі, на носе канец сьвету.

— Глупство! Глупство!—запярэчыў ён двойчы, зрабіўшы срогую міну.—Проста, пане, некаторым амэрыканам удалося на вайне добра зарабіць, дык на канцы сьвету хочуць яшчэ лепей паправіцца. Ог і ўсё!

— Як так?!

— Ды вельмі проста: паглядзеце, што цяпер на біржах робіцца. Паперы, пане мой, цяпер папраўдзе паперамі сталіся, бо ўсякую вартасьць згубілі, а чаму? Таму, што тысячы лёгкаверных, пачуўшы аб канцы сьвету, кінуліся ліквідаваць сваё меньне. Гэ-гэ! Ліквідацыя! Добрая выдумка. У Амэрыцы гэтымі днямі ўжо трэцьцяя „Кампанія ліквідацыі“ заложылася і ўсе добра зарабляюць.

— А Порт, астраном?..

— А гэты Порт, ці Хорт, брэша як наняты, бо такі і наняты, і, нават, добрые грошы яму плочаны,— во хто Порт.

— Та-ак!—працягнуў я, проста прыгнечаны гэтай навінай.

— Так, так! Сьвет ашукаць—як хухнуць: раз, і скончана, і лаві рыбку. Пусьціў качку ў газэтную рэчку і гатова, зроблен завод, пашла машынэрыя! Хуга-а, сколькі цяпер на вашым сьвеце качак гэтых на газэтных хвалях пялёскаецца! Нашто далёка шукаць: вазьмеце „Беларусь“..,

— Што ў „Беларусі“?—перабіў я, напалохаўшыся, ці няма зноў якой плебісцытнай справы.—Шкода-б было газэты...

— А вось што: чыталі, хіба, як З. Бядуля панапісываў аб Панасавым жыцьці на небе—і зорачкі, і ня зорачкі,—а яно саўсім ня гэтак, і усё няпраўда. Ня думайце толькі, што я хачу вас з панам З. Бядуляй пасварыць—вінаваты ня ён а спозьненае радыо,—аднак

Беларуская нацыянальная школа.

Выступаючы на шлях вольнага культурнага жыцьця, беларуская нацыя павінна збудаваць у першую чаргу сваю нацыянальную школу. Дзеля нацыі гэта патрэбна так, як патрэбны чалавеку рукі і нармальная галава. Абудзіць масы народу ад застою, заклікаць іх да разумнага грамадзянскага жыцьця, да культурнай творчасьці—можа толькі нацыянальная школа. Нацыянальнае выхаваньне аздараўляе і асьвяжае народны сілы, выкрывае схаваные здольнасьці народу, нясе яму духоўную моц, багаціць думку, правільна разьвівае яго розум. Патрэбу нацыянальнага выхаваньня зразумелі ўсе вучоные людзі. Аб гэтым ясна сьведчыць і гісторыя. Кожны народ тагды выходзіў на шлях культуры і сам тварыў культуру, калі ён не павярхоў на хватаў чужые здабыткі, але калі перарабляў іх у сваіх мазгох, капаўся ў таямніцах сваіх духоўных багацьцяў і находзіў там новые скарбы. Так і беларусы, як народ забіты, адсталы, каб падняць сваю культуру, павінны пайці тэю самаю дарогаю. Павінны пашукаць патрэбнае сілы ў сябе самых, і гэтая сіла выбухне наверх і асьвеціць тую дарогу, па якой мы павінны пайці.

Ад старой школы, ад школы чужой трэба адрачыся чым скарэй і назаўсюды. Мы, беларусы, добра ведаем, каго галавала чужая школа. Ня кажучы аб здрадніках, народных адшчапенцах, у лепшым разе з школы выходзілі пэндзнікі, патраціўшые ўсякую ахвоту і здольнасьць да працы. Лепшые і важнейшые часіны іх жыцьця—гэта карцёжная гульня, ці другая лёгкая забава. Гэтые людзі—няшчасные людзі. Яны выпхнуты з жыцьцёвае дарогі, яны ня могуць прыкладжыць свае сілы да карыснае працы. Чужая, няжывая школа адразу адрывае сваіх выхаванцаў ад жыцьця і ставіць іх у такіе адносіны да народу, што яны пачуваюць сябе саўсім асобнымі, лішнімі людзьмі.

Школа і жыцьцё народу — гэта штось цэлае, непадзельнае. Усё жыцьцё, усе праявы духу, ўсе патрэбнасьці чалавека, ўсе яго нахілы і жаданьні—павінны адбіцца ў школе. І, як установа дзеле разьвіцьця розуму, а разам і характару чалавека, школа павінна лепшые рысы чалавечага пачуцьця няухільна падпаваць уперад, старанючыся ў той-жа час затрымліваць шкадлівые, хваравітые, альбо зьвярыные нахілы чалавечага характару. Трэба асьлабаніць народ ад такога пагляду, нібы-то школа патрэбна толькі асобаму клясу грамадзянства. Трэба давесьці, што школа вымагаецца патрэбаю жыцьця. У тым і школа ненацыянальнай школы, што яна ня можа быць рухавым, разумным народным жыцьцём. Жыцьцё народу ідзе сваею дарогаю, кіруецца сваімі законамі, а школа астаецца збоку і на жыцьцё ніякага ўплыву ня мае.

Асноваю нацыянальнай школы служыць родная мова—адзнака нацыі, яе духоўны твар. Мова зьбірае ўсе, што мае ў сабе дух нацыі. Няма ў нацыі нічога ні малога ні вялікага, чаго-б мова ня ведала. Бяз мовы не адбываецца творчасьць народу. Покуль жыве мова, глаўная адзнака цэлае нацыі, датуль жыве і народ, датуль нацыянальнае выхаваньне будзе мець вялікую вагу і значэньне. Мова, як жывое стварэньне народу, мае сваё жыцьцё, уласные законы, водлуг якіх яна разьвіваецца. Дзеля гэтага ня мова павінна дапасавацца да школы, а школа да мовы. Адабраць у народу мову — значыць спыніць яго разьвіцьце, паставіць на дарозе культурнай творчасьці глухую перагародку. Эпоха заняпаду мовы ў жыцьці нацыі—гэта эпоха заняпаду ўсяго жыцьця, спыненьне яго працы розуму, гэта нацыянальная хвароба, самае горшае няшчасьце, якое можа здарыцца ў цэлага народу.

Якое вялікае значэньне мае родная мова, гэта павінен ведаць кожны настаўнік. Той, хто будуе школу з чужою моваю, робіць праступак такі, якому па велічыне няма роўнага. Так кажуць вялікіе пэдагогі. Ог-жа настаўнік прымаючы дзіця ў школу, не павінен чыніць гэтага гвалту. Матчына мова павінна шанавацца, як самое жыцьцё маладога дзіцяці. „Адбярэце ў дзіцяці родную мову, і зробіце яго духоўным калекам, духоўна сьляпым і глухім. Бо вы адбераце ў яго вобразы, якімі яно жыло і думало“ [1]). Гэта ёсьць учынак, праціўны нават самой прыродзе. Яна надзяліла вядомую нацыю асобнаю моваю, яна так злучыла мову і думку, што адно бяз другога ня жывуць. Мова зьліваецца з першымі дзяцінымі уяўленьнямі, кіруе разьвіцьцем дзіцяці. Нормальна разьвітое дзіця ня можна уявіць бяз роднай матчынай мовы. Матчына мова ляжыць у мінулым дзіцяці, яна зьвязана з першымі дзіцячымі перажываньнямі, рухамі. Без калецтва душы і розуму дзіцяці, ніяк ня можна адабраць ад яго родную мову. Сама прыродная мова разьвіваецца слаба; дзіцяці цяжка выкладаць свае думкі: ў яго не хапае слоў. Як-жа цяжка вучыць дзяцей на чужой мове, калі слоў тых у яго саўсім няма ў запасе, калі гэта працьўна ўсёй істоце дзіцяці!

1) *Зеленкевіч*. Проблеми віховання й навчання.

Гаварыць аб тым, што мова беларуская нічым ня розьніцца ад мовы „рускай“, што яна ёсьць папсаваная руская (альбо—з другога боку—польская) мова, можа толькі чалавек, каторы саўсім ня ведае беларуса, яго жыцьця і мовы, альбо заўзяты адшчапенец народны. Сотні год усякімі спосабамі стараліся адабраць у беларуса яго мову, а яна захавалася чысьцюсенькая, з тымі самымі зваротамі, з тымі самымі формамі. Праўда, нарадзіўся ў нас жаргон. Калі прыслухацца да мовы нашых людзей, скончыўшых сярэдніе школы, тут мы пачуем ужо, што мова іх не беларуская. Яны стараюцца гаварыць тою мовою, на якой іх вучылі ў школах, але гэта, ў сілу моцна заложаных прыродных падвалін, дзеля шмат каго немагчыма. І вось тагды выходзіць жаргон, т.-е. мова, ня маючая ні сваіх формаў, ні сваіх слоў, ні законаў сваіх, ні зваротаў.

Такую мову сплош мы чуем у нашай абруселай, альбо спольшчанай „інтэлігэнцыі“. Яны сьмяюцца з мовы чыста беларускай, называючы яе жаргонам, а самі ня могуць адчуваць, як іх мова рэжа вухо кожнаму здароваму чалавеку.

Саўсім зразумело, што такіе людзі—ня ёсьць народная інтэлігэнцыя. Ня кажучы аб тым, што школа, хоць яна і чужая, выпрацоўвае ў сваіх выхаванцаў пэўные пераконаньні,—людзі гэтые ня могуць ужо правільна разважаць у адносінах да народу, ад якога яны адарваліся, бо правільнае разьвіцьцё іх розуму зьвернута ў бок. Вось дзеля гэтых прычын мы ня маем патрэбнага ліку сваей інтэлігэнцыі. Мы маем толькі падвучаных трохі людзей, саўсім няздольных да культурнай працы.

Школа нацыянальная павінна выгадаваць сваю інтэлігэнцыю. Народная інтэлігэнцыя—гэта душа ўсяго народу, гэта першы пасланец да сьвету культуры, за якім пойдуць цэлые масы народу. Маючы такую інтэлігэнцыю, народ ня спужаецца вялікіх палітычных перамен, ён зможа скора паўстаць на ногі, адбудаваць нанова сваё жыцьцё. Праўдзівы інтэлігэнт, шчыры сын свайго народу, ня ведае тупое нуды, жаласьці пакалечанага чалавека,—тае нуды, якою хварэе уся наша так званая інтэлігэнцыя, бо шчасьце сваё ён знайдзе у вялікай працы на карысьць народу.

Вось-жа ўсё грамадзянство павінно зьвярнуць увагу на гадаваньне сваіх дзяцей, павінно лячыць ад нацыянальнае хваробы, павінно будаваць нацыянальную школу.

Школа наша павінна быць тым падмуроўкам, на якім збудуецца вялікі гмах роднай культуры.

Школа наша—гэта жыцьце наша, гэта першае нашае заданьне. **М—ч.**

ГОД.

Нарадзіўся Новы Год, маленькі, слабенькі, маладзенькі; стаў днямі расьці, крапчэць і па сьвету разьзірацца, што да чаго належыць дай ходзіць.

Бачыць, на сьвеце непарадкі вялікіе; скрозь зіма запанавала: ўсюды сьнягі залягаюць, марозы трашчаць,—у хованькі гуляюць, ветры гудуць, з хмарамі лявоніхі ды мяцеліцы скачуць, ды з гурбамі жартуюць. Людзям цесна і цёмна, бо вуліцы пазаносіло рова з платамі, вокны гурбы пазакрывалі, да і соўнейко Божае на такіе непарадкі і глядзець ня хоча. Выбяжыць на небо, да й то, ухутаўшыся туманом, чым дужэй, уцякае дамоў. Рэдка калі твар свой праз цікавасьць адкрые, каб заглянуць на дуроўства ветраў ды марозаў.

Стаў Год думаці ды гадаці, як яму паступіці, як сваю гаспадарку пачаці. І вот клікнуў ён Вясну. Вясна тут-як-тут у помач яму стала: зіму вон прагнала, сьнягі паразмывала, лёды пазрывала, землю адчыніла і пусьціла рагу на Белу Русь да на увесь сьвет.

Ветры, ўбачыўшы веснавую гаспадарку, адмяніліся, сталі рахманые, слухмяные, ласкавые,—адно калі-некалі, убачыўшы хмарку, забунтуюцца, зашумяць, запыляць, а як вясна іх, упчуняючы, хопіць харашанька за чуб, за вушы, кінуцца ў плач і пальюць сьлезы буйным дажджом. Паплачуць, паплачуць ды і сьціхнуць і шчырэй яшчэ вясьне памагаюць, Соўнейко, ўбачыўшы

я больш дзеля гэтага і прыляцеў, каб вас аб усім праўдзіва паведаміць. Усё, што напісаў пан З. Бядуля—праўда, шчырая праўда, але цяпер гэта ўжо старая праўда. Усё зьмянілося...

— Якім спосабам?

— Простым,—праз бабу. Помніце, як Панас бабу сваю на небе прыняў? Уцёк ад яе, а замест яе, з дзьвума другімі, маладзейшымі, пабраўся. Думаў пэўне за іх схавацца, ого,—ліха-з-два ты ад злоснай бабы схаваешся: з пад каменя ў вадзе дастане і дапячэ. І гэта дапякла. Круціла-вярцела мазгамі і знайшла такі спосаб.

— Што-ж яна зрабіла?

— Папярпеце—раскажу. Помніце, што ў канцы Бядулінага паведамленьня сказана? Добра жывуць паляшукі, толькі трывожацца тым, што да іх з зямлі усё болей ды болей людзей прыбывае, а паляшукі ніяк гэтаму дарадзіць ня могуць. Ну, дык вот і выкарыстала Панасіха гэты іхні клопат. Ды як спрытна! Ні адзін з маіх урадніковў з ёй не зраўняўся-б.

— Гады са тры таму назад, выпрасілася яна у Петры жыць за райскую браму. „Я, ка; кабета простая, без работы ані дня ня уседжу, а тамака, ля дарогі, суніцы, бачыла, растуць пекные. Во буду зьбіраць ды прадаваць,—тым і сыта буду. Усё-ж роўна мяне тут мой гэты дран віцель хлебам ня корміць“. Угаварыла Петру, а ў самой „суніцы“ саўсім другіе на вуме. Прыладзілася жыць каля дарогі, і як ні спаткае якога паляшука, дык і пачне яму на Панаса кідкі кідаць, нагаварываць—„а ён такі, а ён гэтакі... А мяне, справядлівую жанчыну, пакінуў, а сам з бонкамі жыве“... Спачатку гэта мало давало карысьці, бо кожны паляшук, спаткаўшы яе, рад успомніць быў, што ад свае пілкі—шчэрбы адкараскаўся ўрэшце. Гэкне пару разоў, хмыкне сабе пад нос, папрарвіць піпку ў зубох і далей тралюе у Панасава сяло.

Але вось ад двох ужо гадоў зьмяніўся народ. Ідуць ужо паляшукі, але найчасьцей не такіе самые, як раней ішлі. Зьдзівіла гэта спачатку Панасіху. Што за ліхо? Даўней ідзе сабе паляшук па дарозе проста, валіць, як мядзьведзь праз пушчу, не агледзецца, не прывітаецца; на прывітаньне стрэліць маланьней з пад апушчаных броў—і толькі таго так, што каб з імі разгаварыцца дык трэ' было дарогу заступаць ды канючаць: „Дзядзюшко, родненькі, паслухай мае крыўды“... А тутака ляціць гэтакі лёганькі, шпаркаваты, ва ўсе бакі галавой, як цыган, аглядаецца, а абачыўшы Панасіху яш чорт... (выбачайце, абмовіўся паляшуцкім словам) яшго ліхо ведае адкул шапку скідае і кланяецца гжэчнінька, як пісар з валасьці, і папанску вітае: „здрасьце, таварыш!“ Прызнаёміўшыся крыху і з гэтым станам, убачыла Панасіха, што з гэтымі людзьмі можна бражку курыць яшчэ лепш можа, чымся з сапраўднымі паляшукамі. Бо гэтые ужо ня хмыкаюць у сваю піпку, бытцам вол той у цэбар з пойлам, на яе скаргі, але пачуўшы, што Панас на добрую гаспадарку ўзьлез, самі пачынаюць яе угаварываць, што ён кепскі чалавек, дый з такім заўзяцьцем, якога і свой за свайго не заўсёды пакажа. За жонак яшчэ ня так,— „ета, кажуць, товарищ, новый порядок даже одобряет“, але за гаспадарку,—дык глынуць, здаецца, гатовы. Панасіха на усё згодна: „Хай сабе і гэ' дзядзюшкі, ка, знайду я сабе без яго добрага чалавека,—толькі вы яму маей крыўды не даруйце“.

Далей-болей, так адукавалася кабеціна,—што яе і сам Панас не пазнаў бы,—такая зрабілася асэсарка. Набрала сабе, пане, такіх звычаяў не паляшуцкіх як у павятовай спраўнічыхі,—разважнела, распанела, а языком меле, як цэпам бье. Лепі за усіх гэных каватараў. Нават самы закаранелы паляшук, адыйшоўшыся ад яе, пачынаў ужо, схаваўшы піпку і капшук, як папугай бэкаць: „бур... жуй!.. Як... сплю... а... тага“...

І, як думаеце, свайго т'кі дакапалася. Зрабіла так што хаця яна й адна на дарозе свае „суніцы“ зьбірае (а хто ведае—можа ў гэты час ўжо і ня зьбірае), але і Панасу ўжо жыцьця няма. Выж вуць яго, мабыць, хутка з Панасавага сяла. Бо валасы ужо страціў разам з галавой. Пачалося гэта ад таго, што як назьбіралася тамака жменька гэтага вархольства, Панас свае жонкі страціў: адбілі і саўсім на свой капыл перараблялі. Потым, бачучы, што паляшукі на іх касавурацца і волі ня лішне даюць, знайшлі спосаб, як сваё таварыство пасяліць. Пасадзілі у валасьць сваіх людзей балазе усё пісьменьнікі—і устававілі свае парадкі, для сябе зручнейшые. Даўней, бывала, ў валасьці пыталіся ў таго, хто хацеў упісацца: „А ты, чоловіча, паляшук?“ Калі той, не выймаючы люлькі з зубоў, акуратна адказваў: „эге,“ то, нічога ня зробіш—свой—прымалі; калі ж не, дык выпраўлялі шукаць іншага сьвету. А за новымі парадкамі паляшуцтвам ужо мала цікавіліся: больш пыталіся, з якой партыі. За чысты адказ, а любей з маскоўскім наваротам—прыймалі, за нячыстые.

Паляшукі толькі вочы таропілі на тое, што дзеецца, але покуль раскусілі гарэх, дык час прабавілі—спазьніліся. Цяпер, напраўдзе, дык не яны ўжо гаспадары, але гэные, новые. Панаса з хаты яны выгналі, той сабе ў варэннай ціханька сядзіць, як мыш у мяшку, ды толькі вохкае, каб чаго горшага не дачакацца. Рэшта паляшукоў сядзяць і ня рыпаюцца на што-небудзь. На млыне няма завозу, бо ніхто нічога ня прывозіць, а што было, дык чысьцюсенька вымелі. Борух ярмолку страціў і, бегаючы, барадой трасе; няма ўжо Борухавай карчмы—цяпер тамака клюб зрабілі. Гарэлку аднак пьюць яшчэ мацней, чым даўней у карчме, на што ў беднага Боруха сэрцо кроў'ю абліваецце гледзячы—такі профіт страціць! Усё цяпер паіншаму ў Панасавым сяле. Ня тые пайшлі парадкі, не даўнейшые. Хто ў пашане быў, той цяпер тамака ў запечку сядзіць, а той, чыйго духу там даўней ня было,—найбольшую пашану мае. Панасіху, хоць яе яшчэ там і няма, лепш ведаюць і болей шануюць, чым самога Панаса, каторы сялу пачатак даў. Цяпер хочуць сяло на рэспубліку перайначыць, а Панасіха, кажуць, мае прэзыдэнтам зрабіцца. І гэта ня дурна кажуць: нейкіе перамены там будуць незабавам, конча будуць...

— Шкода Панаса і наагул усяго сяла шкода,—сказаў я, бачучы, што мой бяседнік перастаў гаварыць мабыць скончыў.

— Нічога не параіш! Час такі, дый баба аух, хай яе ня знаць. Дый сам Панас вінен, што так усё праміргаў. Ну, але вы гэтага яшчэ ні ад каго ня чулі?—перабіў ён сам сябе пытаньнем да мяне.

— Не, ад вас першага...

— Вот бачыце! Што ж у вас тут, якіе навіны?

— Ад ліха-ціха, дабра ня чуваць...

— Ці, хутчэй: „папаўся у нерат -ні ўзад, ні ўперад“? А Рада што?

— Рада—як Рада...

— А!.. Ну, выбачайце,—дзякую за тое, што паслухалі і за цёплую печку: адагрэўся знамявіта. Бывайце здаровы!

Каротка сьціснуўшы маю далонь у сваёй мягкай і цёплай руццэ, чорт адкінуў хвост набок, як шаблю, адзяваючы на галаву капялюш, на момант паказаўся ўвесь, як стаіць, і ў мгненьню вока шмаргнуў праз вакенны вушак.

Лямпа згасла... але, калі я прачнуўся, праз вакно заглядаў паранак. Я устаў з пасьцелі і насунуўшы на плечы кажух, сеў пры стале і пачаў запісываць гэтую цікавую вэрсыйку.

І. Жывіца.

другіе парадкі, выходзіць на небо у ва ўсей сваёй красе і нярада на карткі сапочынак хавацца.

З адчыненай зямлі пагнало траву, зьляцелося птаство, зьверы з нор ды лаговішч павылазілі, папаўзьлі вужы, жабы, зазелянелі лясь, дубровы ды гай, зацьвілі ўсякіе кветкі, загудзелі пчолы, мухі і усякіе кузулькі і жучкі,—усе веснавой гаспадарцы рады.

Ухадзілася Вясна, прышло Лето на зьмену, стало каласы, овачы і усякіе плоды налівацца і сьпяліць. Людзі сталі карыстаць і ўсё зьбіраці сабе ў запасбо убачылі, што Год, як скора мужаў, крапчэў, так-жа і пачаў старэцца і слабець. Ветры сталі часта леваваца і ляжаць дзесь пахаваўшыся, так што людзям ажно душна становіцца або задурываюць часам і бягуць уздагонкі за хмарамі і ня так ужо Лета слухаюць, як спачатку, калі яшчэ пахло Весна вым духам. Лето ня так-бо спраўно, як вясна,—памат старэйшае сьцеішае, а затым і цяжэйшае. Ды стало і яно прыставаць.

Прышла на зьмену яму падстарка ватая Восень. Ветры з восені пакеплівающь і той галосочыць, той закрупіць, той засьвішча, той завые; то, абвяўшыся з хмарамі, лятуць—бягуць палямі, лясамі, балотамі і з Восені насьмяхаюцца, ажно іх сьмех па лозах раз лягаецца. А тым часам Год старэе і старэе, ужо чуцьногі валочыць, і не дабачыць і не дачуе, сядзіць у Бога на печы да пацеры гаворыць. Сонцо стало свой твар адвяртаць і усё болей і болей у сваей сапачывальні вылежываецца, а зіма з таго карыстаючы, памаленьку давай у свае рукі гаспадарку прыбіраць.

К. Каганец.

Гаспадар, прачніся.!

Так, здаецца, гаворыць усё, дзе што ні ўбачыш, дзе што ні пачуеш. Сумные званы, што ціха плывуць над зямлёю і ўсюды жальбу разносяць; вялікіе пушчы і гаі, што блішчаць голымі прагалівамі і зломкамі—пнямі; шырокіе палеткі, што ляжаць аблогам і зарастаюць глухім зельлем; спаленые вёскі і месты, што чарнеюць па усёй зямельцы; бяспрытульные жыхары, галодные дзеткі, што сьлязьмі зямельку паліваюць,—усё здаецца кліча, усё просіць: „Гаспадар прачніся!"

Будзяць яго гучные гарматные стрэлы, кроў яго сыноў, сьлёзы жанок і матак, будзіць цяжкі зьдзек над ім безбаронным.

А ён усё маўчыць, не варушыцца.

Даўно заснуў гаспадар і ніяк не прачнецца. Праз сон ён чуе, што ў яго гасподзе чужые гаспадараць, што яго дабро расьцягаюць, што яго гаспадарку раскідаюць. Але ня можа спутаны асілак так узварухнуцца, каб таемные путы з ног зьляцелі. Бачыць і не ратуе, чуе і ня крычыць, каб голас зычны на ўвесь сьвет пачуўся. Так драмле ён, ня можа устаць і ад болю цяжка стогне.

Гляньце ў яго гасподу, надзівецеся на гаспадарку, на яго набытак! У хаце голые сьцены, пабітые вокны, паломаные лавы. На стале няма ні хлеба, ні солі—голы квас ды крапіўка. Дзеткі босые на марозе бегаюць, плачуць і просяць есьці. А гдзе яго кароўкі, конікі? З усяго набытку адна худая кароўка засталася ды конік-калека ды й то невядома, ці назаўсюды. А на двары паломаные жэрдкі валяюцца. Платы параскіданы, папалены. Пад вугламі ляжаць разьбітые вулейчыкі, гдзе колісь пчолы гадаваліся. У садочку, што некалі бялеўся цьветам груш, яблынь і вішань, цяпер толькі пянчукі стаяць ды каржакаватые кусты. Вецер ня мае упынку, прадзімае ў кожную шчыліну, рве і зносіць з стрэх салому.

Гляньце на яго зямельку-карміцельку. Ублытана яна калючым дротам, скопана рыштокамі. Заміж збожжа—паганые зёлкі ўпляліся. Цэлые абшары ляжаць нячэпанымі. Пасекі зноў кустамі зарастаюць. Зямелька ня родзіць так, ускопаная старою, нямоцнаю сошкаю. Цяжкая праца надрывае жылы, але дае мала спору.

Гляньце на сямейку яго! Разбрылася яна па усенькім вялікім сьвеце; ня мае дома прыпынку. Шукае шчасьця у чужых, але ніхто ня дасьць яго.

А ты ж, гаспадар,—калі ты прачнешся? Калі ты з дзеткамі сваімі пачнеш будаваць новую гасподу, ладзіць гаспадарку? Калі над роднаю стрэхаю весела як птушкі, зашчабечуць твае дзеткі? Калі песьня радасьці зьменіць іх сумные, тужлівые песьні?

Ці ты, гаспару, яшчэ ня выспаўся ці ў сьне хочаш аздаровіць свае утомленые косьці? Не! Кожны праспаны дзявёк адбірае ў цябе новую сілу, кожная гадзіна дорага каштуе табе.

Ой, устань, устань,—пара вялікую працу пачынаць! **Г.**

МЕНСКАЕ ЖЫЦЬЦЕ.

З прычын Новага Году, чарговы нумар выйдзе у суботу, 3 га студня.

Беларускае Набажэнство адбываецца сягоньня ў Капліцы Дабрачыннасьці Фэліцыянская (Багадзельная) вуліца № 32.

Зьезд сыяніцкіх арганізацыяў Беларусі адчыніўся 30-га сьнежня а 6 ай гадзіне ў вечары ў народным доме сыяністаў. Прыбыло шмат дэлегатаў з розных месц Беларусі. Было шмат з тутэйшых дзеячоў сыянізму. Наагул заля была перапоўнена. Панавала гэбрайская мова.

Склад прэзыдыуму такі: Каплан, Хургін, Рудэнскі, Манусевіч, Стучынскі і Бэргэр.

Зьезд адбываўся пад старшынством Бэргэра.

Пасьля урачыстых прамоваў прадстаўнікаў розных арганізацыяў сыяністаў, д-р Гурвіч чытаў даклад аб сучасным становішчы сыянізму. Пасьля пачаліся гарачые дэбатые, якіе цягнуліся да паловы адзінаццатай. Зьезд прадаўжаўся і ўвесь учарайшы дзень. На зьездзе прысутным быў прадстаўнік улады Менск. Округу, п. Штэйнбок.

Гэты зьезд ёсьць падгатоўкай да вялікага зьезду сыяністаў у Базэлі, каторы мае адбыцца праз $1^1/_2$ месяца.

У мястовым т-ве узаемнага страхаваньня ад агню, ў зьвязку з агульнымі варункамі, праўленьне значна павялічыло сумы.

У мястовай пажарнай камандзе, з прычын браку грошай, зьменшылі штаты. Тым, якіе асталіся, так сама не акуратна плацяць пэнсію. Дзеля гэтай самай прычыны паменшаюцца штаты служачых і ў паліцыі.

У цэнтрабелсаюзе ад новага году ўся рахунковасьць і перапіска будзе весьціся на беларускай мове.

Так-сама пачаты з сялянскімі копэратывамі абмен солі на жыто. Чакаюць у хуткім часе прыбыцьця галянтарэйных тавараў для гораду.

Другі шпіталь для пошасных адчыняецца ў Менску ў хуткім часе. Аб гэтым ужо хлапочуць перад упраўленьнем усходніх зямель.

Лік занядужаўшых на тыфус і іньш штадня—50—70 чалавек.

На біржы учора і сягоньня за 1000 нямецкіх марак ужо даюць 2,100 польскіх марак, за 100 р. керанак—18 польскіх марак, за 100 р. цар.—152 польскіх марак.

Беларускі тэатр.

У пятніцу 2 студня—„Страхі жыцьця"—драма ў 3 акт. Аляхновіча.

Прыгатаўляецца новая драма Галубка „Хціўцы".

У хуткім часе будзе пастаўлена опэрэта ў 3 акт. Аляхновіча „На Антокалі" („Неспадзяванае шчасьце").

Рэдактар—Я. ЛЁСІК.

Выдавец — Часовы Беларускі Нацыянальны Камітэт.

З дазв. вайсков. цэнзуры № 56, 31/XII.

Менск. Друкарня Інвалідау.